

Avrupa Topluluğu Üyeleri ve Türkiye'nin Avrupa Para Birliği İçin Öngörülen Kriterler Açısından Değerlendirilmesi

Yrd. Doç. Dr. Emine Bilgili**

1-Giriş

Avrupa Topluluğu'nun (AT) kuruluş amacı, üye devletlerin ürünleri için serbest bir piyasa temin etmektir. Ancak ekonomik birleşme yolunda ileri adımlar atılabilmesi için parasal birleşme alanında da ortak politikalar benimsenmesi gerekmiştir. Avrupa Topluluğu'nun parasal birleşme alanında gerçekleştirdiği en önemli aşamalardan biri 1979'da Avrupa Para Sistemi'nin (APS) uygulamaya konulmasıdır. Sistemin kurucuları APS'ni parasal birliğe yönelik bir geçiş aşaması olarak görmüşlerdir. APS'nin temeli Avrupa Para Birimi (ECU) ve bu paranın basımını kontrol etmek için oluşturulan Avrupa Parasal İşbirliği Fonu'na dayanır. Sistemin amacı döviz kuru mekanizması ile döviz kurlarında istikrar sağlamaktır.

1989'da basılan Delors Raporu ile Avrupa'da parasal birliğe geçmek için gerekli olan aşamalar belirlenmiştir. Rapor, parasal fonksiyonların merkezleştirilmesini ve Topluluğun ortak para politikasını oluşturacak Avrupa Merkez Bankası'nın (AMB) kurulmasını öngörmüştür. Delors Raporunu takiben 1992'de imzalanan ve 1 Kasım 1993'de yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması ile Avrupa'da Parasal Birlik (APB) için yasal dayanak sağlanmıştır. APB'nin amacı ortak piyasanın etkinliğini artırmaktır. Bu amaca ulaşmak için AT ülkeleri Maastricht Anlaşması uyarınca 1999 yılından itibaren ortak para birimi olan "EURO"yu kullanmaya başlayacaklardır. 13-14 Aralık 1996 tarihinde Dublin'de toplanan Avrupa Birliği Konsey toplantısında APB'nin 1999'da uygulamaya girmesi konusunda uzlaşma sağlanmıştır. Ancak AT'nin önündeki en büyük sorun EURO'nun merkezinde yer alacağı mali bir kavram olan EUROZONE'a bütün ülkelerin hemen katılmasının imkânsız olmasıdır. AT içinde Ekonomik ve Parasal Birlik için gerekli olan kriterleri bütün ülkeler yerine getirememiştir. Bu durum Topluluk içinde APB'nin gereklerini yerine getiren birincil üyeler ile henüz tamamlayamamış ikincil üyeler gibi bir ayrımın doğmasına neden olmuştur. Buna ilave olarak AT ülkelerinin ekonomilerinde hüküm süren durgunluk ve işsizlik de parasal birliğin 1999'da yürürlüğe girip girmeyeceği konusunda soru işaretleri ortaya atmaktadır.

1996 tarihinde yürürlüğe giren Gümrük Birliği ile Türkiye AT'na tam üye olmaması nedeniyle Türkiye'nin 1999 yılında yürürlüğe girmesi düşünülen Parasal Birlik için öngörülen kriterlere uyması gerekli değildir. Bununla birlikte APB için öngörülen bu kriterler açısından değerlendirdiğimizde Türkiye'nin durumu fazla parlak değildir ve en azından 2000 yılı öncesi bu kriterlerden bazılarını uyması zor görünmektedir.

* Bu çalışma "Avrupa Para Birliği ve Senyoraj Problemi" (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şubat 1997) adlı doktora tezimin bir bölümü özetlenerek yazılmıştır.

** Erciyes Üniversitesi, İ.İ.B.F. Öğretim Üyesi.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Maastricht Anlaşması hakkında bilgi verilirken üçüncü bölümde Avrupa'da Para Birliği'ne geçiş için gerekli aşamalar verilmiştir. Dördüncü bölümde AT ülkelerinin ve beşinci bölümde ise Türkiye'nin Avrupa'da oluşturulacak parasal birliğe geçiş için gerekli kriterlere ne ölçüde uydıkları araştırılmıştır. Son bölümde ise genel bir değerlendirme yer almaktadır.

2- Maastricht Anlaşması

28-29 Haziran 1988'de Hannover Zirvesi'nde, Topluluk'ta aşamalı olarak bir ekonomik ve parasal birlik oluşturulması hedefi benimsenmiş, bu amaç doğrultusunda Zirve, bir "Çalışma Komitesi"ne görev vermiştir. Komite 12 üye devletin merkez bankaları başkanları ile dışarıdan katılan dört uzmandan oluşmuştur. Başkanlığına, Komisyon Başkanı Jacques Delors getirilmiştir. 1989'da "Avrupa Topluluğu'nda Ekonomik ve Parasal Birlik Kurma Konusunda Rapor" olarak bilinen Delors Raporu'nun basılmasıyla APB'nin gerçekleştirilmesi yönündeki çabalar hız kazanmıştır. Rapor APB yönünde ilerlemek için gerekli olan stratejiyi belirlemiştir. Rapor ilk olarak Avrupa Para Birliği için temel gereklilikleri sıralamakta ve Werner Raporu'na atıfta bulunularak para birliği için gerekli olan üç şartı sıralamaktadır: üye ülke paralarının tam konvertibilitesi, sermaye akımlarının tam liberalleşmesi ile finansal piyasaların tam bütünleşmesi ve döviz kurlarının sabit tutulması. Rapora göre Para Birliği süreci aşamalarla gerçekleştirilecektir. Her bir aşamada işbirliği ve yakınlaşma derecesi artırılabilecektir. Nihai aşamada tam bir para birliğine ulaşılabilecektir. Maastricht Toplantısı'nda üye ülkelerin yetkilileri Avrupa da para birliği yönünde izlenecek bu stratejiyi resmi olarak onaylamışlardır. Delors Raporu'ndaki aşama yaklaşımı Werner Raporu ile aynı çizgidedir, fakat gerekli olan kuruluşlar hakkında ve aşamalar arasındaki ilerlemeler konusunda daha fazla belirleyicidir. Üstelik Werner Raporu'ndan farklı olarak Delors Raporu tek bir para biriminden söz etmekte ve parasal finansmana karşı çıkarak bütçe açıkları için bir üst sınır belirleyerek üçüncü aşamada mali politika ve finansmanı üzerinde kurallar getirmektedir (Taylor, 1995; 19).

Aralık 1991'de Maastricht'deki bir toplantıda, topluluğun oniki üyesi Roma anlaşmasını yeniden düzenleyecek bir anlaşma üzerinde karar birliğine vardılar. Dönemin Avrupa Komisyonu başkanı Jacques Delors tarafından Avrupa Topluluğu merkez bankası yetkililerinin görüş birliği alınarak yazılan Maastricht Anlaşması kabul edildi. Maastricht Anlaşması Avrupa Birliği'nde bir dönüm noktasıdır. Yeni anlaşma, AT'nda 20. yüzyılın sonlarına doğru yürürlüğe girmesi arzu edilen politik ve para birliğinin oluşturulması sürecini başlattı. Komisyon "tek pazar tek para gerektirir" ve "sadece tek bir para tek bir piyasanın ulaşabileceği potansiyel faydaları temin edebilir" görüşünü iddia etmiştir (Bean 1992: 32). 1989'dan beri Avrupa Topluluğu sürekli olarak tek bir bankacılık sistemi tarafından kayıtlı olacak tek bir para fikri üzerinde ısrar ediyordu. Tek bir para ile, APB dünya finans piyasalarında ABD Doları ve Japon Yeni ile rekabet edecek ve üyelerine etkin bir

* Avrupa Topluluğu'nun daha önceki adı Avrupa Ekonomik Topluluğudur (AET). Maastricht Anlaşması ile başlangıçta kurulmuş üç Avrupa Topluluğu (Euratom, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ve Avrupa Ekonomik Topluluğu) varlıklarını ayrı hukuki birim olarak sürdürmektedirler. Sadece AET'nin adı Maastricht Anlaşması'nın G maddesine göre Avrupa Topluluğu olarak değiştirilmiştir. Avrupa Birliği (AB) adı ise sadece dış politika ve güvenlik, adalet ve içişleri bağlamında kullanılmaktadır.

ödeme sistemi temin edebilecekti (Vaziri ve Ruhle 1995: 55). Maastricht Anlaşması 1994 yılında Avrupa Merkez Bankası'nın (AMB) (European Central Bank (ECB)) oluşturulması yönünde faaliyetlerin başlatılmasını öngörmektedir. Nihai olarak, Avrupa Merkez Bankası, bir bütün olarak APS'nde para politikaları alanındaki tek yetkili kuruluş olacaktır. Nihai amaç, APS'nin yerini alacak Avrupa Para Birliği'ni oluşturmak ve Avrupa için tek bir para yaratmaktır (Rivera-Batiz ve Rivera-Batiz 1994: 661). Tablo 1 Avrupa Para Birliği'nin oluşturulması yönünde Maastricht Anlaşması öncesi uygulamaların kısa bir kronolojisini vermektedir.

TABLO 1: Avrupa Para Birliği'nin Kronolojisi

Ekim 1970	Ekonomik ve Parasal Birliğe ulaşılması üzerine Werner Komitesi'nin final raporu.
Mart 1971	Avrupa Konseyi 1980'e kadar Ekonomik ve Parasal Birliğe ulaşılmasını onayladı.
Mart 1972	Avrupa "yılı" oluşturuldu.
Nisan 1973	Avrupa Parasal İşbirliği Fonu kuruldu.
Temmuz 1978	Avrupa Konseyi'nin Bremen Toplantısı'nda Avrupa Para Sistemi için bir plan onaylandı.
Mart 1979	Belçika, Danimarka, Fransa, Almanya, İrlanda, İtalya ve Hollanda'nın katılmasıyla Avrupa Para Sistemi faaliyete geçti ve ECU oluşturuldu.
Şubat 1986	1992'ye kadar Avrupa Tek Pazarı'nın oluşturulması amacıyla Tek Avrupa Anlaşması imzalandı.
Haziran 1988	Avrupa Konseyi'nin Honover Toplantısı'nda Ekonomik ve Parasal Birliğe ulaşmak için gerekli aşamaların belirleneceği Delors Komitesi oluşturuldu.
Nisan 1989	Delors Komitesi raporunu yayınladı.
Haziran 1989	Avrupa Konseyi'nin Madrid toplantısında 1 Temmuz 1990'da Avrupa Para Birliği'nin ilk aşamasının başlatılması onaylandı.
Ekim 1990	Avrupa Konseyi'nin Roma toplantısında Avrupa Para Birliği'nin ikinci aşamasının 1 Ocak 1994'de başlatılması onaylandı.
Aralık 1990	Avrupa Para ve Politik Birliği üzerinde üye devletler arasındaki toplantıların başlaması.
Aralık 1991	Avrupa Konseyi'nin Maastricht toplantısında Avrupa Merkez bankası dahil olmak üzere Avrupa Parasal ve Politik Birliği açısından Roma Anlaşması üzerinde yapılması öngörülen değişiklikler kabul edildi.
Şubat 1992	Avrupa Birliği üzerine Maastricht Anlaşması imzalandı.

Kaynak: Padoa-Schioppa, T. 1994: 241-249.

3- Avrupa Para Birliği'ne Ulaşmak İçin Gerekli Aşamalar

Maastricht Anlaşması'nda bir para birliğine ulaşmak için gerekli olan üç aşama belirlenmiştir. Bunlar sırasıyla şöyledir (Goldstein ve diğerleri 1992: 60): (1)1993 yılının sonunda tamamlanması öngörülen birinci aşamada (a)sisteme dahil olmayan üyelerin dahil edilmesi ile mevcut APS'nin güçlendirilmesi, (b)üyeler tarafından anlaşmanın onaylanması. (2)İkinci aşama Avrupa Topluluğu'nun parasal işlerini kontrol edecek Avrupa Para Enstitüsü'nün (APE) yaratılması ile 1 Ocak 1994 tarihinde başlayacaktır. Bu aşamanın süresi içinde, her ne kadar üye ülkeler kendi para politikalarında bağımsız olacak iseler de, APE gelecekteki Avrupa Merkez Bankası'nın kurulması yönündeki faaliyetlerine başlayacaktır. AMB

topluluğun uluslararası rezervlerini elinde tutacak ve APS'in sabit kur sistemini desteklemek için döviz piyasalarına müdahale edecektir. Bu basamağın da 1996 yılı sonunda tamamlanması öngörülmektedir. (3) İkinci basamağın tamamlanmasını takiben, döviz kurları topluluk içinde tamamıyla sabit olarak kalacaktır. Eğer en az yedi ülke Aralık 1996 tarihine kadar Maastricht Anlaşması'nın gerekliliklerini

TABLO 2: Avrupa Topluluğu'nda Ekonomik ve Parasal Birliği Gerçekleştirmeye Yönelik Atılacak Adımlar

Ekonomik Birlik	Parasal Birlik
I. Aşama	
-İç pazarın oluşturulması -Rekabet politikasının güçlendirilmesi -Yapısal fonlardaki reformların tamamlanması -Koordinasyonun güçlendirilmesi ve izlenmesi -Bütçe açığı veren üyelerde bütçe disiplininin sağlanması	-Sermaye piyasasının liberalleştirilmesi -Para ve döviz kuru politikalarının koordinasyonunun güçlendirilmesi -Döviz kuru ayarlamalarının sıkça yapılmasının önlenmesi -Tüm topluluk paralarının dar banda dahil edilmesi -ECU'nün daha fazla kullanımının sağlanması
II. Aşama	
-Birinci aşamadaki politikaların gerçekleştirilmesi -Ulusal makroekonomik uyumların gözden geçirilmesi	-AMB'nin kurulması -Avrupa Para Sistemi'nde bantların daraltılması
III. Aşama	
-Kesin bütçe koordinasyon sistemi -Yapısal ve bölgesel politikaların güçlendirilmesi	-AMB'nin para politikasından sorumlu olması -Değişmez sabit döviz kurları ve sonra da ECU'nün tek para birimi olması

Kaynak: Karluk, 1996: 278.

4- Avrupa Para Birliği'ni Oluşturmaya Yönelik Nominal Yakınlaşma Kriterleri

Avrupa Birliği Anlaşması'nın (Maastricht) 109j(1) maddesine göre APB'nin üçüncü aşamasına geçilmesi için bütün üyeler tarafından yerine getirilmesi öngörülen aşağıdaki bütçe ve ekonomik gereklilikler belirlemiştir (Vaziri ve Ruhle 1995: 58-59).

I. Enflasyon Oranları: Her bir üye ülkenin enflasyon oranı en düşük enflasyon oranına sahip üç üye ülkenin ortalama enflasyon oranından % 1.5 fazla olamaz.

II. Faiz Oranları: Her bir üye ülke için uzun-dönemli hükümet tahvilleri üzerindeki faizler, benzer faiz oranlarına sahip en düşük üç üye ülkenin ortalamasından % 2 fazla olamaz.

III. Bütçe Açıkları: Her bir üye ülkenin bütçe açığı, gayri safi yurt içi hasılasının % 3 ünü geçemez.

IV. Devlet Borçları: Her bir üye ülkenin Borç/Gayrisafi Yurt İçi Hasıla oranı % 60'ı geçmez.

V. Döviz Kurları: Her bir üye ülkenin döviz kuru, DKM tarafından oluşturulan dalgalanma bantları içinde kalmalı ve ulusal paralar APB öncesi son iki yıl içinde devalüe edilmemelidir.

Üçüncü aşamanın başlamasının uygun olup olmadığı hakkında yukarıda sıralanan nominal yaklaşma kriteri kullanılacak ve hangi ülkelerin bu kriterlere uyduğu belirlenecektir. Bu tarz yaklaşma nominal yaklaşma olarak adlandırılmaktadır. Çünkü üye devletler arasındaki refah seviyesindeki farklılıkların azaltılması şeklinde bir reel yaklaşma değildir. 1998'e kadar fazla birşey yapılmazsa üçüncü aşama 1999'da otomatik olarak başlayacaktır. Bu bölümde üçüncü aşama öncesi uyulması gerekli olan kriterlere üye ülkelerin ne ölçüde uydukları gözden geçirilecektir.

4-1 Enflasyon ve Faiz Oranlarının Seviyesi

Para Birliği üye ülkeler arasındaki ortak para ve mali politikalar arasında uzun-dönemli uyum gerektirir. Eğer enflasyon oranları birbirine yaklaşmaz ise, bu uyum sağlanamaz. Enflasyonun birçok negatif etkisi vardır. Enflasyonun nedenleri açısından önemli bir dışsal faktör, ithal edilen malların fiyatlarındaki artıştır. Ara malların fiyatlarındaki artış iç piyasada üretilen nihai malların maliyetlerini artıracaktır. İthal edilecek tüketim mallarının fiyatlarındaki artış yaşama maliyetini ve böylece ücret taleplerini artıracaktır. Fiyat istikrarı, daha etkin bir kaynak dağılımı ve dolayısıyla istikrarlı büyüme açısından vazgeçilmez bir ön koşuldur. Dolayısıyla düşük enflasyon ve AT ortalamasından küçük oranlı sapmalar APB için arzulanan politika amaçlarıdır.

TABLO 3: Avrupa Topluluğu'nda Enflasyon Oranları* (Yüzde olarak, 1990=100)

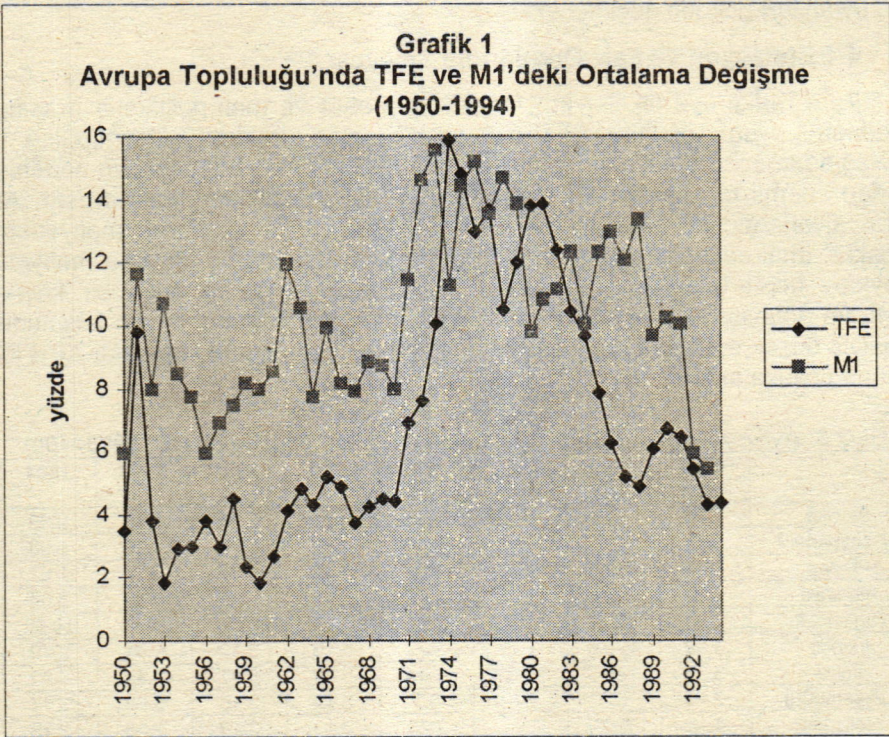
	1960 1969	1970 1979	1980 1989	1990	1991	1992	1993	1994
Belçika	2.66	7.13	4.9	3.45	3.21	2.43	2.75	2.39
Danimarka	5.35	9.29	6.91	2.64	2.4	2.1	1.26	1.98
Fransa	3.87	8.92	7.34	3.39	3.22	2.37	2.11	1.67
Almanya	2.4	4.89	2.91	2.69	3.47	4.0	4.09	3.04
Yunanistan	1.95	12.31	19.49	20.4	19.47	15.87	14.41	10.92
İrlanda	3.99	12.76	9.35	3.27	3.19	3.12	1.41	2.79
İtalya	3.36	12.45	11.37	6.44	6.29	5.17	4.45	4.02
Lüksemburg	2.18	6.5	4.72	3.7	3.12	3.15	5.58	2.17
Hollanda	4.12	7.06	2.87	2.45	3.13	3.18	2.58	2.75
Portekiz	4.02	17.14	17.64	13.37	11.35	8.94	6.68	5.1
İspanya	5.75	14.39	10.25	6.72	5.93	5.92	4.57	4.77
UK	3.53	12.27	7.44	9.48	5.85	3.73	1.56	2.5
Ortalama	3.60	10.4	8.8	6.5	5.89	4.50	4.29	3.68
(Standart hata)	1.19	3.7	5.31	5.50	4.95	3.92	3.63	2.52

*Enflasyon tüketici fiyat endeksindeki değişimin oranı olarak tanımlanmaktadır (64. sıra).

Kaynak: IMF International Financial Statistics CD-ROM 1994. IMF International Financial Statistics, Ağustos 1995.

Tablo 3, AT ülkeleri arasındaki enflasyon farklılıklarını göstermektedir. Ortalama enflasyon oranlarındaki aşağı yönelimli trende rağmen, AT ülkeleri arasındaki farklılıklar devam etmektedir. 1973 yılındaki ekonomik kriz, bütün

olarak AT enflasyonu üzerinde önemli artışa neden olmuştur. Bretton Woods Sistemi'nin nihai olarak yıkıldığı yıl olan 1973 yılına kadar, sabit kur sistemi korunmak zorundaydı, bu durum para ve mali politikalarının iç ve dış dengeyi sağlama yolundaki çabalarına engel teşkil ediyordu. Mart 1973'te serbest kur sisteminin kabulü ile, para politikası uzun zamandır beklediği serbestiye kavuşmuş oldu. 1970'li yıllarda enflasyon oranlarında önemli artışlar oldu. Bu dönem önemli arz şoklarının etkisinin hakim olduğu dönemdir. 1973-74 OPEC petrol şoklarını takiben, ekonomik faaliyetlerde önemli durgunluk oluşurken işsizlik ve enflasyon oranları yükseldi. İşsizlik ve enflasyonun birleşimi olan "Stagflasyon" terimi 1970'lerdeki petrol şoklarını takiben sanayileşmiş ülkelerdeki durumu simgeliyordu. Tablo 3'ten görüleceği gibi 1980'li yıllarda, ortalama AT enflasyon oranı ve enflasyon oranındaki ulusal farklılıklarda azalma kaydedilmiştir.

Kaynak: IMF International Financial Statistics, CD-ROM 1994

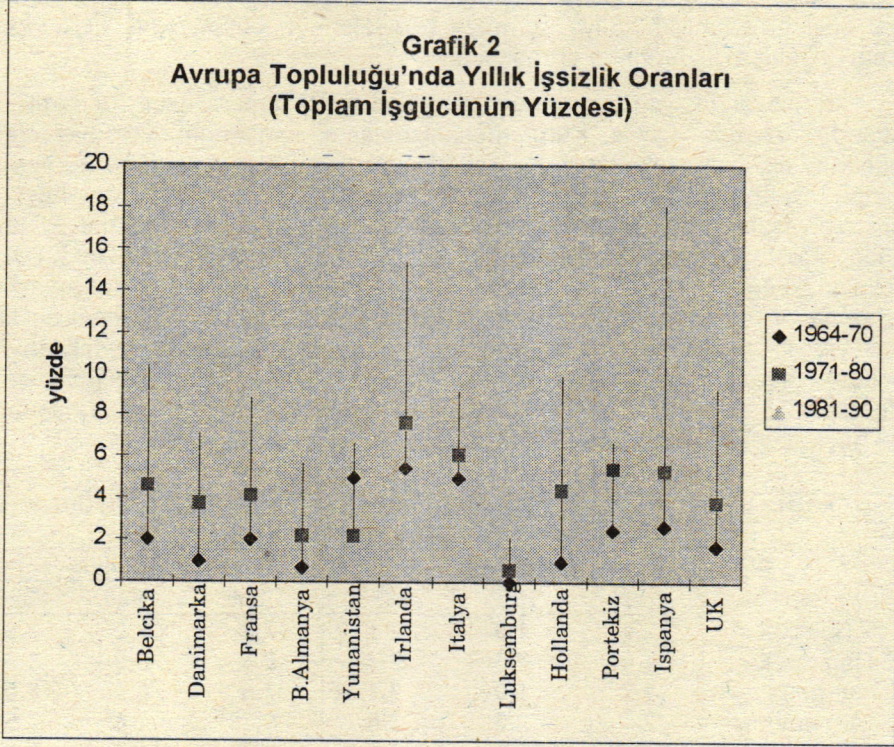
Ortalama düşük enflasyon oranına yönelik bu yaklaşmanın nedenlerini üç faktördeki değişmelerle açıklayabiliriz (Molle 1994: 412-13):

- Ticaret birliklerinin gücü her yerde azalmıştır. İşveren organizasyonları daha fazla esneklik elde etmiş ve birçok devlet işgücü piyasasına müdahale etme politikasını azaltmıştır,

- Giderek artan oranda birçok alan uluslararası rekabetin baskısı altına girmiştir ve bu durum ücret ve verimlilik artışlarının ayakta kalabilmek için belirli bir çizgide olması gerekliliğini gündeme getirmiştir,

- Avrupa'da bir çok ülke daha önce önemli ölçüde bütçe açıkları ile karşı karşıya iken sıkı bütçe politikalarını uygulamaya başlamıştır.

Gerçekte bu dönemde bir çok ülke anti-enflasyonist politikalar seçmiştir. 1980'li yılların başlarından itibaren, APS'ne üye bütün ülkeler kısıtlayıcı para politikalarına yönelmişler ve enflasyon oranlarında önemli azalmalar kaydetmişlerdir (Grafik 1).

Kaynak: European Commission: Commission forecasts (May 1995).

1970'li yılların ortalarından itibaren işsizlikteki artışı açıklamak için Keynesyen iktisat kullanıldı. İşsizliğin Keynesyen açıklamasında, işsizlik, Batı'daki deflasyonist para politikaları nedeniyle yetersiz talebin bir fonksiyonu olarak gösterildi. 1994 Birleşmiş Milletler'in Ticaret ve Gelişme üzerine olan raporunda, "Batı ülkeleri arasındaki fikir birliğinde ve Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası gibi belli başlı organizasyonlarda talebin önemi gözardı edilmekte ve enflasyon oranlarındaki değişkenlik işsizlikten daha önemli sayılmaktadır," denilmekte ve dünyanın üç ekonomik gücüne (ABD, Japonya ve Batı Avrupa), özellikle onların para yetkililerine genişleyici politikalar önermektedir. Rapor ayrıca, "Batı Avrupa'nın faiz oranlarını azaltması gerekmektedir" demekte ve gelişme sağlanana kadar bütçe açıklarına karşı alınan deflasyonist politikaları ertelemelerini belirtmektedir. Ayrıca, Avrupa Topluluğu'nun 1996'daki para birliği plânlarını ertelemesini veya Maastricht'de üzerinde anlaşılan kısıtlayıcı gereklilikleri esnetmeleri önerilmektedir (Williams 1994: 15). Fakat yüksek oranlı

işsizliğin azalan enflasyon ile ilişkili olmadığı Avrupa'da, Phillips eğrisi çok açıklayıcı değildi (Blanchard ve Fischer 1992: 543-44).

Yapısalcılar Avrupa'daki yüksek oranlı işsizliğin konjonktürel faktörlerden ziyade yapısal karakteri olduğunu ve bu nedenle para politikasından etkilenmeyeceğini iddia etmektedirler (Folkers-Landau ve Mathieson 1989: 8). 1995 makalesinde Phelps, ülkelerin işsizlik problemi üzerinde dış faiz hadlerinin etkisine işaret etmektedir. Dünya reel faiz oranlarındaki sürekli ve yukarı yönelimli dışsal şoklar nedeniyle dünya sermaye piyasaları ile bütünleşmiş herhangi bir ülkenin doğal işsizlik oranı da artmaktadır.

Enflasyonun yanında diğer bir yaklaşma kriteri uzun dönemli faiz oranlarıdır. Avrupa Döviz Kuru mekanizmasına katılmanın ve üye ülkeler tarafından ulaşılan yakınlaşmanın sürekliliği uzun dönemli faiz oranlarında yansıtılır. Genellikle bu oranlar, ülkedeki gelecekteki enflasyon oranı hakkında finansal piyasaların beklentilerine ve hükümetin bütün borçlarını ödeme iktidarına bağlıdır. Böylece uzun dönemde faiz oranlarının yüksekliği ülkedeki politika disipliniindeki gevşekliğin sinyali olabilir. Bu nedenle Avrupa Para Birliği Anlaşması uzun dönemli faiz oranlarının yakınlaşmasını APB'ne katılmak için ilave bir kriter olarak kabul etmiştir. Pratikte bu kriterin anlamı, üye bir ülkede devlet tahvilleri üzerindeki nominal uzun dönemli faiz oranları, fiyat istikrarı şeklinde en iyi performans gösteren üç üye ülkenin uzun dönemli faiz oranları ortalamasının % 2'sini geçmemelidir (Molle, 1995: 414-15).

TABLO 4: AT'nda Uzun-dönemli Faiz Oranları ve Özel Tüketim Fiyat Deflatörü¹ (yıllık ortalamalar)

	Enflasyon ²			Faiz Oranları		
	1994	1995	1996	1994	1995	1996
Belçika	2.4	1.9	2.4	7.8	8.2	7.9
Danimarka	1.8	2.3	2.7	8.5	8.9	8.9
Fransa	1.7	1.9	2.1	7.5	8.1	8.0
Almanya ³	2.7	2.3	2.5	6.7	7.4	7.5
Yunanistan	10.8	9.6	8.9	na*	na	na
İrlanda	2.8	2.9	2.7	8.1	8.7	8.7
İtalya	4.0	5.2	4.5	10.6	12.2	12.2
Lüksemburg	2.3	2.3	2.5	6.4	na	na
Hollanda	2.3	1.8	2.2	7.2	7.8	7.9
Portekiz	5.5	4.5	4.5	10.9	10.9	10.5
İspanya	4.9	4.9	4.5	9.7	11.9	11.3
UK	2.6	2.9	3.0	8.2	8.9	8.5
Avusturya	3.3	2.8	2.9	-	7.4	7.5
Finlandiya	1.6	1.7	3.3	-	9.4	9.5
İsveç	3.0	3.2	3.2	-	10.4	10.0

¹ 1995 yılında AT'ye katılan Avusturya, Finlandiya ve İsveç de dahil edilmiştir.

² Özel tüketim fiyat deflatörü (Önceki yıldaki yüzde değişime).

³ Birleşik Almanya.

Not: Koyu rakamlarla verilen veriler yıllık olarak üç en iyi performans gösteren ülkelere aittir.

na: Bilgi yok.

Kaynak: European Commission. 1994 sonrası veriler Komisyon tahminleridir. (Mayıs 1995).

Uzun dönemli faiz oranlarının birbirine yaklaşması uzun dönemde AT ekonomileri arasında enflasyon yaklaşmasının ileriye dönük bir göstergesi olarak düşünülebilir. Uzun dönemde nominal faiz oranları farklılıkları nisbi enflasyon beklentilerinin yaklaşık bir göstergesidir. İlave olarak birçok üye ülkede uzun dönemli faiz oranları devlet tahvilleri piyasasındaki şartlar tarafından belirlendiği için en iyi performans gösteren ülkelerde faiz oranlarının yaklaşması devletin finansal durumunun kalıcılığı üzerinde piyasanın güveninin bir göstergesi olarak alınabilir. Böylece faiz oranı kriteri, hem enflasyon hem de finansal yaklaşmanın tamamlayıcı bir testi olarak yorumlanabilir (Taylor, 1995: 78).

Tablo 4, 1994-1996 verilerini nominal yaklaşma (converge) kriterlerine uygulamaktadır. Tablo da, koyu rakamlarla gösterilen veriler yıllık olarak en düşük enflasyon oranına sahip üç ülkeyi göstermektedir. 1996 yılında enflasyon açısından en iyi performans gösteren üç ülke, Belçika, Fransa, ve Hollanda'dır. Bu ülkelerin uzun dönemli faiz oranları ortalaması 7.9, eşik (threshold) değeri ise 9.9 dur. Tablodan da görüldüğü gibi İsveç hariç bütün Kuzey ülkeleri bu kriteri karşılarken, Akdeniz ülkeleri bu kriteri karşılayamamaktadır.

4-2 Devlet Borcu ve Bütçe Açığı

APB'ne üyelik için enflasyon kriteri yeterli olabilir, fakat sermaye hareketlerinin serbest olduğu bir dünyada APB'nin kalıcı olabilmesi için diğer bazı kriterlere de uyulması gerekmektedir. Üye ülkelerin uzun dönemde kamu finansmanı konusunda duyarlı olmaları beklenmektedir. Bir başka deyişle uzun dönemde bütçe açıklarının ve kamu borçlarının makul düzeyde tutulması gerekmektedir, bütçe açığı GSMH'nin %3'ünü ve devlet borcunun ise GSMH'nin % 60'ını geçmemesi gerekmektedir.

TABLO 5: AT'nda Devletin Bütçe Dengesi ve Brüt Borcu

	Açık (GSMH'nin yüzdesi)			Borç (GSMH'nin yüzdesi)		
	1994	1995	1996	1994	1995	1996
Belçika	-5.5	-4.2	-3.9	136.1	138.7	132.3
Danimarka	-4.3	-1.9	-1.2	75.6	78.0	75.4
Fransa	-5.6	-4.9	-3.9	48.5	53.4	52.8
Almanya ¹	-2.9	-2.1	-2.4	50.1	59.4	58.1
Yunanistan	-14.1	-11.3	-10.2	114.1	125.4	116.2
İrlanda	-2.4	-2.8	-2.6	89.8	83.7	80.8
İtalya	-9.6	-7.9	-8.1	125.4	126.8	124.4
Lüksemburg	+1.3	+1.4	+1.5	7.2	9.8	7.8
Hollanda	-3.8	-3.2	-2.5	78.1	78.8	77.1
Portekiz	-6.2	-5.6	-4.7	69.2	71.7	70.7
İspanya	-6.0	-6.0	-4.8	62.3	65.8	65.2
UK	-6.3	-4.8	-2.9	50.1	52.4	51.5
Avusturya	-4.0	-4.6	-3.9	64.5	66.2	67.4
Finlandiya	-5.6	-5.0	-1.1	60.1	64.4	64.6
İsveç	-10.4	-9.1	-5.8	79.1	84.6	85.7

¹ Birleşik Almanya.

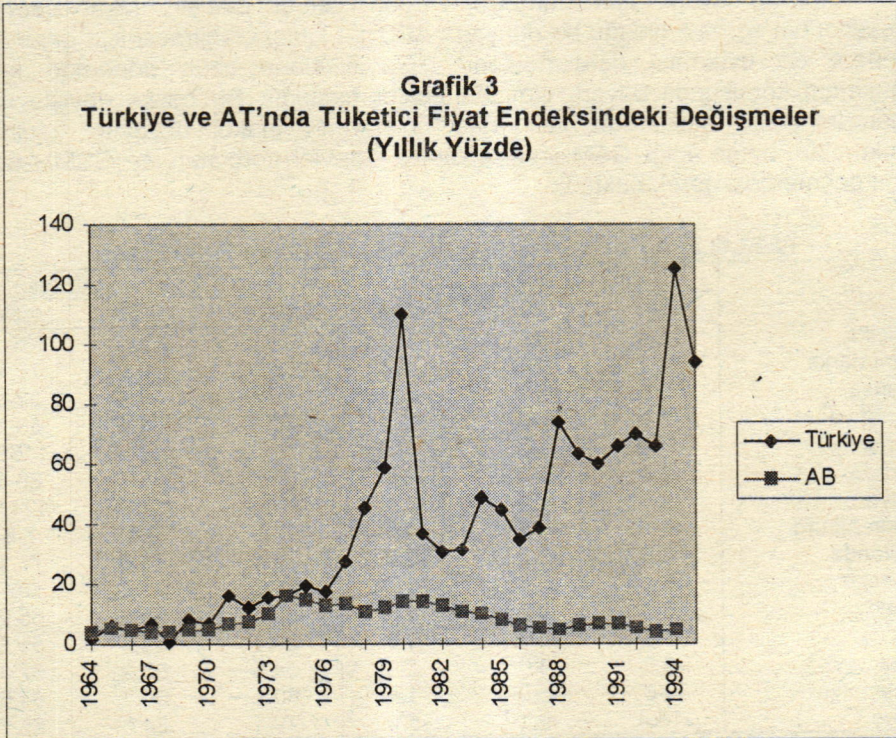
Not: Koyu rakamlarla verilen veriler yıllık olarak üç en iyi performans gösteren ülkelere aittir.

Kaynak: European Commission. 1994 sonrası veriler Komisyon tahminleridir. (Mayıs 1995).

Tablo 5'ten görüleceği gibi 1996 yılı itibarıyla İtalya, Belçika, İsveç ve Yunanistan dışında bir çok ülke, devlet borcunun GSMH'nın % 60'ını geçmemesi kriterine oldukça yaklaştığı görülmektedir. Diğer yandan, APB'ne katılmak için gerekli olan bütçe açığı kriteri açısından bakıldığında ise ülkelerin ancak 7 tanesinin bu kriteri karşıladığı görülmektedir .

5- Türkiye'nin Maastricht Kriterleri'ne Uyumu

AT ile Gümrük Birliği şartlarını 1 Ocak 1996 tarihi itibarıyla uygulamaya koyan Türkiye için hedef en kısa sürede AT ekonomik, siyasi ve parasal birliğin bir tam üyesi olmaktır. Türkiye her ne kadar şu an AT'nin tam üyesi değil ise de Gümrük Birliğinin nihai sonucunun Tam Üyelik olduğunu düşünerek Birliğin üyelik kriterlerine uyum sağlama yönünde çabalara girmesi doğru bir strateji olacaktır. Çünkü AT'nin parasal ve ekonomik birlik için öngördüğü kriterler Türk ekonomisinin de sağlıklı işleyebilmesi için gerekli olan kriterlerdir. Diğer yandan Türkiye'nin Gümrük birliği içinde rekabet edebilmesi ve aynı zamanda ondan rekabet gücünü artıran bir etken olarak yararlanabilmesi de AT'nin öngördüğü bir dizi koşula uymasını gerektirmektedir. Aşağıda Maastricht kriterlerine Türkiye'nin ne ölçüde uyum sağladığı incelenecektir.

Kaynak: IMF International Financial Statistics, CD-ROM 1994.

5-1 Enflasyon Seviyesi

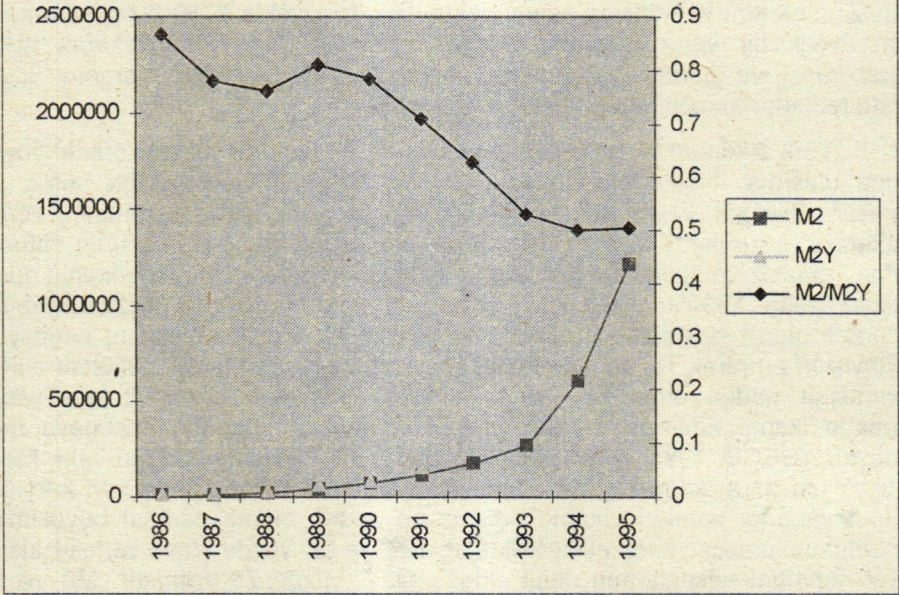
Grafik 3'te Türk Ekonomisi'nde ve Avrupa Birliği'ndeki ortalama enflasyon rakamları verilmiştir. Grafik'den de görüleceği üzere AT ülkelerindeki ortalama enflasyon rakamı % 3-5'lerde seyretmekte iken Türkiye'de % 50-80 oranlarındadır. Tam üyelik bir yana Gümrük Birliği içinde bile Türkiye'nin rekabet gücünü artırabilmesi ve gerekli yatırımları yapabilmesi için enflasyon oranını azaltıcı yönde tedbirler alması gerekmektedir.

Türk Ekonomisi 1980'li yılların başından itibaren yüksek oranlı büyüme hızına ulaşmış, fakat giderek kronik hale gelen enflasyonist bir süreç içine girmiştir. Bilindiği üzere yüksek enflasyon, özel ve kamu kesiminin verimini azaltarak, yatırımların kalitesini düşürerek, kıt kaynakların refah artırıcı yatırımlar yerine verimsiz ve spekülâtif alanlara kaymasına neden olarak ekonominin gücünü gittikçe azaltır. 1990'lı yılların ilk yarısında Türk Ekonomisi'nde yaşanan kriz buna bir örnek olarak gösterilebilir. Ekonomideki yüksek oranlı enflasyon, enflasyonist beklentileri artırarak TL.'na olan talebi azaltmış ve tasarrufların spekülâtif alanlara kaymasına neden olmuştur. Ayrıca yüksek enflasyon oranı TL.'nin yabancı paralarla ikame edilmesine ve böylece senyoraj gelirlerinde azalmaya neden olmuştur (OECD 1995: 21). Diğer yandan 1994 krizinde olduğu gibi Merkez Bankası'nın para arzını kontrol edememesi sonucu, yüksek enflasyon karşısında TL.'nin yabancı paralarla ikame edilmesine neden olarak parasal büyüklüklerin kontrolünü olumsuz yönde etkilemektedir. 1993'te M2 yüzde 50 ve yerleşik kişilerin döviz mevduat hesaplarının dahil olduğu M2Y, yüzde 78 artmıştır. M2 ve M2Y arasındaki fark enflasyon karşısında ulusal paranın yabancı paralarla ikame edilmesiyle oluşmuştur. M2Y içinde Türk Lirası mevduatının payı 1991'in başlarında yüzde 80 iken 1993'ün sonunda yüzde 53'e inmiştir (Grafik 4).

Enflasyon oranının yıllık % 60-70 dolayında olması ve uzun yıllar fiyat istikrarının gerçekleşmemesi TL.'nin AT para birimleri karşısında sürekli olarak değer kaybetmesine neden olmaktadır. Bu durum sabit kur uygulamasını benimseyen AT'ye uyumda problem oluşturacaktır. Enflasyon yüksek ve bireylerin enflasyonist beklentileri önemli ölçüde geçmişe yönelik olarak belirlenirken, Türkiye enflasyonist beklentileri etkileyebilmek için TL.'ni diğer AT ülkeleri gibi Alman Markı'na bağlarsa bu riskli bir seçim olacaktır. Sabit tutulan kurlar gerçek kurları yansıtmayacak ve TL.'ni aşırı değerlendirme problemi oluşacaktır. Bu nedenle enflasyon oranını aşağılara çekmedikçe Türkiye için uygun seçim, dalgalı kur sistemine devam etmesidir (OECD 1994: 34).

* Senyoraj, devletin para basımı üzerindeki monopol gücünün sonucu olarak topladığı gelirdir.

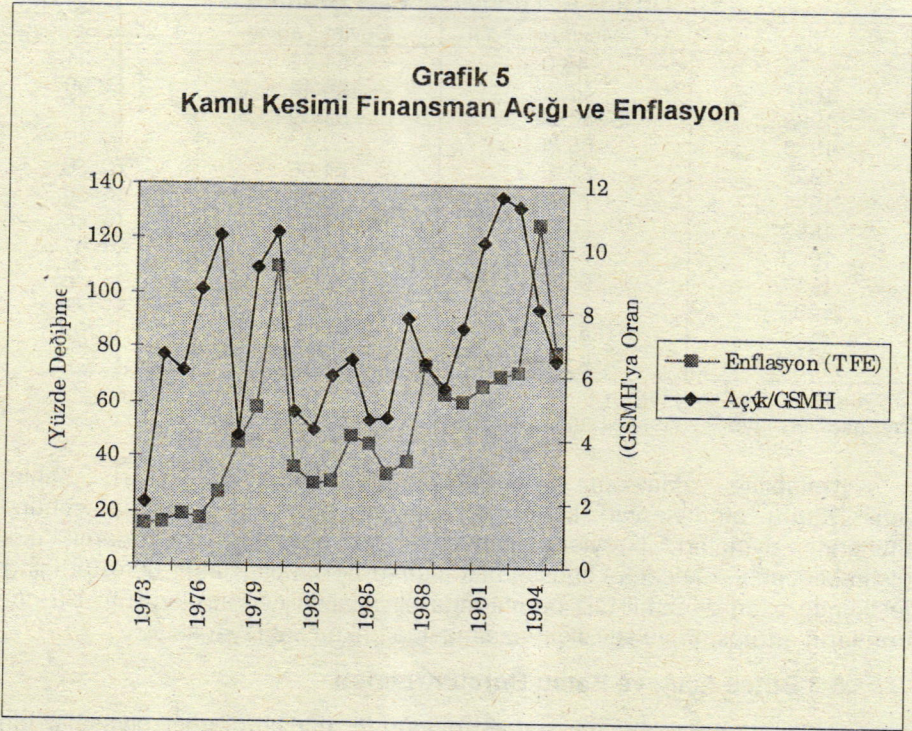
Grafik 4
Para İkamesi
(M2, M2Y)

Kaynak: T.C. Merkez Bankası Yıllık Raporları.

APB'nin öncelikli hedefinin fiyat istikrarını sağlamak olduğu dikkate alınırsa Türkiye'nin AT'ye uyumunda yaşanan enflasyon oranı önemli bir engel teşkil edecektir. Rekabet analizleri çerçevesinde enflasyondaki değişimler Türkiye'yi AT içinde dezavantajlı duruma getirecektir. Bilindiği üzere Türkiye Ekonomisi'nde kamu açıkları ve açıkların finansman biçimleri uzun dönemli fiyat hareketlerini etkilemektedir (Grafik 5). Kısa dönemde ise döviz kuru, faiz oranları gibi maliyet unsurları ile talep fazlası ve bekleyişler önemli rol oynamaktadır. (MBYR, 1995. s.51). Dolayısıyla kamu sektörü borçlanmasının azaltılması Türk ekonomisinin sağlıklı işleyebilmesi ve AT içinde rekabet gücünü artırabilmesi için temel bir gerekliliktir.

Grafik 5
Kamu Kesimi Finansman Açığı ve Enflasyon

Kaynak: T.C. Merkez Bankası Yıllık Raporları

5-2 Faiz Oranları

Maastricht kriterlerine göre üye ülkelerin devlet tahvilleri üzerindeki uzun dönemli nominal faiz oranları, enflasyon açısından en iyi performans gösteren ülkelerin nominal faiz oranlarının % 2'sinden fazla olmaması gerekmektedir. Uzun dönem faiz oranları hükümetin borçlarını ödeme kabiliyetine ve ülkedeki enflasyon beklentilerine bağlıdır. Dolayısıyla yüksek faiz oranları ülkedeki politika disiplinindeki gevşekliğin göstergesi olabilir (Molle 1994: 415).

Tablo 6'daki faiz oranlarına baktığımızda bu oranların AT faiz oranlarından oldukça yüksek olduğunu görmekteyiz. Yukarıda da belirttiğimiz gibi 1996 yılında enflasyon açısından en iyi performans gösteren üç ülke, Belçika, Fransa, ve Hollanda'dır. Bu ülkelerin uzun dönemli faiz oranları ortalaması 7.9, eşik (threshold) değeri ise 9.9 dur. Bir başka deyişle AT içinde ülkelerin uzun dönemli faiz oranlarının bu eşik değerini geçmemesi gerekmektedir. Fakat görüldüğü gibi bu eşik değeri ile Türkiye'deki uzun dönemli faiz oranı arasında çok büyük fark vardır. Dolayısıyla Türkiye faiz oranı kriteri açısından da Maastricht kriterine uyum sağlayamamaktadır. Enflasyon oranı aşağıya çekilmedikçe yüksek enflasyona bağlı olarak oluşan enflasyonist beklentilerin finansal piyasalar üzerindeki baskısı sonucu Türkiye uzun dönemli tahviller üzerindeki yüksek risk primi ile uğraşmak zorunda kalacaktır. Diğer yandan uzun dönemli faiz oranlarının yüksek oranlarda belirlenmesinde rol oynayan devletin borçlarını geri ödeyebilmesi üzerinde oluşan olumsuz beklentilerin sağlam kaynaklar bulunması ve kamu kesimi bütçe açığının azaltılması ile hafifletilmesi gerekmektedir.

TABLO 6: Türkiye'de Faiz Oranları

YIL	TL. Mevduat 1 Yıl	Devlet Tahvili	Hazine Bonosu*
1986	48.0	51.81	51.21
1987	46.96	46.45	53.90
1988	83.90	63.09	67.30
1989	58.80	58.44	47.42
1990	59.35	51.60	67.60
1991	72.70	72.99	88.09
1992	74.24	77.83	98.45
1993	72.70	94.00	79.57
1994	95.46	224.69	105.92
1995	91.30	99.83	116.68
1996	93.77	121.92	93.09
1997	90.12	109.02	-

* 3 aylık hazine bonosu faiz oranı

Kaynak: Sermaye Piyasası Kurulu Aylık Bülten, Haziran 1997, s.22.

Kredibilite, yakınlaşma programında orta dönemli pozitif etkiye sahip bir araçtır. Kamu otoritelerinin kamu açıkları ve borçlarını azaltma yönündeki taahhütlerine uymaları, bireylerin ileriye dönük davranışlarını önemli ölçüde değiştirebilecektir. Gelecek konusundaki olumlu beklentiler ılımlı ücret artışları ile birleştiğinde uzun dönemli faiz oranlarında bir azalışa neden olacaktır. Bu durum yatırımların artmasına ve işsizliğin azalmasına imkan sağlayacaktır.

5-3 Bütçe Açığı ve Kamu Borcu Kriterleri

Sermaye hareketlerinin serbest olduğu bir dünyada, eğer piyasalar birliğe üye ülkelerin hükümetlerinin kamu finansmanının ilkelerine uzun dönemli olarak uyacakları konusunda ikna edilirse APB istikrarlı olabilir (Molle 1994: 415). Bu kamu finansman ilkeleri, üye ülkelerin bütçe açıklarının GSMH'nin % 3'ünü ve kamu borçlarının GSMH'nin % 60'ını geçmemesidir. Bir çok Avrupa ülkesi bu ilkelere uyum sağlama yönünde çaba göstermektedir.

Kamu borçlarının GSMH'ya oranı konusunda Türkiye, kriteri çok rahat yakalamaktadır. 1995 yılı itibarıyla Türkiye'nin İç Borç/GSMH oranı % 18 ve Dış Borç/GSMH oranı % 44 civarlarındadır. Ancak borçların yapısına baktığımız zaman borçların kısa vadeli olmaları önemli bir problemdir. Hükümet bütçe açığının GSMH'ya oranı ise 1995 yılı için % 6.5'tir.

Tablo 7 AT ve Türkiye'de bütçe açığının iki farklı şekilde ölçümünü göstermektedir; kamu sektörünün ulusal para sisteminden borçlanması ve hükümetin bütçe açığı. Her iki ölçüm de GSMH'nin yüzdesi olarak ifade edilmişlerdir, fakat gerçek bütçe açığını vermemektedir. Bununla birlikte ilk ölçü oldukça güvenilirdir, çünkü her ülkenin para sistemi üzerindeki verilerin kalitesi nisbi olarak iyidir ve diğer ülkelerle kıyaslamaya müsaittir. Bununla birlikte, bu ölçü hükümetin dışarıdan kredi temin etmesini ve bankalar haricindeki özel kesim kredilerini dahil etmemektedir. İkinci ölçü bu nedenle önemli ve hükümetin aldığı bütün kredileri dahil etmektedir. Fakat ikinci verinin kalitesi birinciye kıyasla daha az güvenilirdir ve diğer ülkelerle kıyaslamada daha az kullanılmaktadır (Edwards ve Tabellini 1991: 33).

Tablo 7 ayrıca bu iki alternatif ölçüm arasındaki korelasyon katsayılarını vermektedir. Katsayılar İrlanda ve İngiltere dışındaki ülkeler açısından 0.01 seviyesinde anlamlı ve pozitifdir. Üstelik Tablo 7 bütçe açıklarının enflasyonun önemli bir belirleyicisi olduğunu ifade eden hipotezi de desteklemektedir. Korelasyon katsayıları anlamlı ve en yüksek bütçe açığına sahip ülkeler Güney Avrupa ülkeleridir. Bu ülkelerin aynı zamanda enflasyon oranları, diğer üye ülkelere kıyasla daha yüksektir.

TABLO 7: Bütçe Açığı (GSMH'nın yüzdesi) (1960-1989)

	Kamu Sektörünün Parasal Sistemden Aldığı Borçlar (1)		Hükümetin Bütçe Açığı (2)		Korelasyon (İhtimal)	
	Ortalama	(Standart hata)	Ortalama	(Standart hata)		
Belçika	2.05	1.45	5.72	3.67	.74*	.000
Danimarka	.32	2.56	+58	3.05	.76*	.000
Fransa	.95	1.36	1.33	1.20	.44*	.015
Almanya	.99	.95	.96	1.20	.78*	.000
Yunanistan	4.55	4.81	4.95	4.42	.78*	.000
İrlanda	1.29	1.68	8.47	3.91	.28	.131
İtalya	4.09	3.97	7.99	4.40	.45*	.012
Hollanda	.60	1.10	2.82	2.38	.75*	.000
Portekiz ¹	3.03	4.69	7.95	4.25	.66*	.001
İspanya	2.49	2.39	2.77	2.13	.79*	.000
İngiltere	.66	2.74	2.31	2.42	.04	.827
Türkiye ²	16.35	11.84	4.89	3.77	.80*	.000

¹ 1970-1989 yılları kullanılmıştır.

² 1967-90 yılları kullanılmıştır.

(1) Kamu Sektörünün parasal sektörden aldığı kredilerdeki değişme (IFS sıra 32an).

(2) Bütçe açığı (IFS sıra 80).

* 0.01 seviyesinde önemlidir.

Kaynak: International Financial Statistics 1994 CD-ROM.

Türkiye açısından baktığımızda durum fazla parlak değildir. Kamu sektörünün ulusal para sisteminden borçlanması şeklindeki bütçe açığı yönünden karşılaştırıldığında Türkiye'nin Güney Avrupa ülkelerinden dahi farklı özellikler arzettiği görülmektedir. Özellikle enflasyon oranı ve kamu sektörünün borçlanma gereği diğer üye ülkelere kıyasla çok yüksektir. Buradan ulaştığımız sonuç, Türkiye'nin oldukça yüksek oranda ulusal para sisteminden borçlanma yoluna gittiği ve bu durumun enflasyonun da yüksek oranlarda seyretmesine neden olduğu şeklindedir. Kamu sektörünün borçlanma gereğinin azaltılması Türk Ekonomisinin sağlıklı işlemesi için gerekli bir şarttır.

6- Sonuç

Bu çalışmada ilk olarak AT'na üye ülkelerin APB'ne yönelik kriterlere ne ölçüde uyum sağladıkları incelenmiştir. Daha sonra Avrupa Birliği'nin bir üyesi olmayı hedefleyen Türkiye'nin bu kriterlere ne ölçüde uyum sağladığı analiz edilmiştir. Bu durum Türkiye'nin AB'ne üyeliği açısından ne ölçüde bir potansiyele sahip olduğu hakkında bir fikir vermektedir.

Avrupa Komisyonu'nun 1996 için tahminlerini kullanarak enflasyon açısından en iyi performans gösteren üç ülkenin Belçika, Fransa ve Hollanda olduğunu görmekteyiz. Bu ülkelerin ortalama enflasyon oranları 2.23 ve eşik

değeri ise 3.73'tür. Bu ülkelerin uzun-dönemli ortalama faiz oranları 7.93 ve eşik değeri ise 9.93'tür. Birçok üye ülke bu kriteri karşılamaktadır. Her ne kadar çok uzak değil iseler de sadece İtalya, İspanya ve Portekiz faiz oranları kriterini karşılayamamaktadırlar. Yunanistan ile ilgili uzun dönemli faiz oranları ise bulunmamaktadır. 1996 için Komisyon tahminlerine göre, üye ülkelerin yarısı bütçe açığı kriterini karşılamakta, İtalya ve Yunanistan dışındaki diğer ülkeler ise bu kriteri karşılama yolundadırlar. Kamu borçlanması kriteri Fransa, Almanya, Lüksemburg ve UK tarafından karşılanmaktadır. İspanya bu kritere çok yaklaşmıştır, Portekiz ise çok uzak değildir. Eğer bugünkü durum değişmez ve çoğunluk, 1998'e kadar bütün kriterleri karşılar ise, mali durum APB'nin gerçekleşebileceği yönünde bir gösterge olacaktır. Diğer yandan eğer bütün ülkelerin her şartı yerine getirmesi beklenir ise, 1999 APB'nin gerçekleşmesi için zor bir hedef olacaktır.

Türkiye ile AT arasında Gümrük Birliği'nin işleyişini düzenleyen 6 Mart 1995 tarih ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmiş ve Türkiye tam üye olmadan Topluluğa dahil edilmiştir. Her ne kadar Türkiye'nin tam üyeliği konusunda bir çok spekülasyon yapılsa da Türkiye'nin AT'na tam üyeliğinin önündeki engellerin önemli bir bölümünün Avrupa Para Birliği'nin oluşumu açısından kritik önem taşıyan "nominal yaklaşım" kriterleri ile ilgili olduğu söylenebilir. Makroekonomik dengesizlikleri nedeniyle Türkiye'nin Topluluk ekonomisinin Avrupa Parasal Birliği'ne doğru ortaya koyduğu yükümlülükleri taşıması çok zordur. Özellikle Türkiye'deki enflasyon ve faiz oranları ile Topluluğun ortalaması arasında oldukça önemli farklar vardır.

Topluluğun enflasyon kriterine uyum sağlayabilmesi için Türkiye'nin sıkı para politikasını benimsemesi ve uzun vadede bu politika konusunda kararlı olunması gerekmektedir. Para otoritelerinin kredibilite eksikliğine sahip olması özel sektörün olumsuz enflasyon beklentilerini değiştirememekte, bu durum enflasyon ve ücret artışlarına neden olmaktadır. Kredibilite problemi, para politikasını düşük enflasyon amaçlayan bağımsız bir merkez bankasına bırakılması ile üstesinden gelinebilir. Kamu otoritelerinin kamu açıkları ve borçlarını azaltma yönünde taahhütte bulunmaları ve bu konuda takipçi olunması, bireylerin ileriye dönük davranışlarını önemli ölçüde değiştirecektir. Gelecek konusunda olumlu beklentiler, ılımlı ücret artışları ile birleştiğinde uzun dönemli faiz oranlarında azalış sağlayacaktır. Bu durum yatırımların artmasına ve işsizliğin azalmasına neden olacaktır. Diğer yandan Türkiye'nin vergi sisteminde yapısal değişimlere gitmesi, iç dengelerin korunmasında kararlı olunması sağlıklı bir ekonomi için gereklidir. Ekonominin performansının yüksek olması, bir yandan günümüzde Gümrük Birliği içinde Türkiye'nin rekabet gücünü artırırken diğer yandan da gelecekteki Avrupa Birliği üyeliği açısından önemli bir avantaj oluşturacaktır.

Kaynakça

- Aglietta, M. ve C. Ghymers (1993) "Monetary Integration in Europe: Introduction," **Researches Economiques de Louvain**, No. 59 (1-2), ss.21-36.
- Bean, C.R. (1992) "Economic and Monetary Union in Europe," **Journal of Economic Perspectives**, Volume 6, No. 4, ss.31-52.
- Blanchard, O. J. ve S. Fischer (1992) **Lectures on Macroeconomics**, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
- Commission of the European Communities (1992) "One Market, One Money: An Evaluation of Potential Benefits and Costs of Forming an Economic and Monetary Union," **European Economy**, No: 44, Brussels/Lüksemburg.
- Commission of the European Communities (1995) "Annual Economic Report for 1995," **European Economy**, No.59.
- Committe for the Study of Economic and Monetary Union (the Delors Committe) (1989) **Report on Economic and Monetary Union in the European Community (Delors Report)** (with Collection of Papers), Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Currie, D., P. Levine ve J. Pearlman (1992) "European Monetary Union or Hard EMS?" **European Economic Review**, No. 36, ss. 1185-1204.
- De Grauwe, P. (1994) **The Economics of Monetary Integration**, 2nd.rev., Oxford University Press.
- De Grauwe, P. (1995) "Monetary policy in the EMS," **European Currency Crises and After**, ed. C. Bordes, E. Girardin ve J. Melitz, Manchester University Press, UK, ss. 8-25.
- Economic Commission for Europe (1993) **Economic Survey of Europe in 1992-1993**, United Nations, New York.
- Eichengreen, B. (1993) "European Monetary Unification," **Journal of Economic Literature**, Vol. 31, September, ss.1321-1357.
- Eichengreen, B. (1994) **International Monetary Arrangements for the 21th Century**, The Brooking Institution, Washington, D.C.
- Folkerts-Landau, D. ve D. J. Mathieson. (1989) "The European Monetary System in the Context of the Integration of European Financial Markets," **Occasional Paper 66**, IMF, Washington, D.C.
- Gros, D. ve N. Thygesen (1992) **European Monetary Integration**, St. Martin's Press, New York.
- Guitian, M. (1988) "The European Monetary System: A Balance Between Rules and Discretion," Policy Coordination in the European Monetary System, **Occasional Paper 61**, IMF, Washington, D.C., ss.1-37.
- IMF, International Financial Statistics CD-ROM 1994.

- Karluk, R. (1996) **Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, İstanbul.
- Kenen, P. B. (1992) **EMU After Maastricht**, Published by Group of Thirty, Washington, D.C.
- Kenen, P. B. (1993) "EMU, Exchange Rates and International Monetary System," **Researches Economiques de Louvain**, No. 59 (1-2) ss.257-281.
- Molle, W. (1994) **The Economics of European Integration: Theory, Practice, Policy**, Rev, Dartmouth Publishing Company.
- OECD (1995) **Economic Surveys 1994-1995 Turkey**.
- Padoa-Schioppa, T. (1994) **The Road to Monetary Union in Europe**, Oxford University Press Inc., New York.
- Phelps, E. S. (1995) The Structuralist Theory of Employment, **AEA Papers and Proceedings**, Vol. 85, No. 2, ss. 226-231.
- Rehman, S. (1995) "The Dilemmas of European Monetary Integration," **International Finance in the New World Order**, ed. H. P. Gray ve S. C. Richard, Elsevier Science Inc., New York, ss. 41-54.
- Rivera-Batiz, F. L. ve L. A. Rivera-Batiz. (1994) **International Finance and Open Economy Macroeconomics**, Macmillan Publishing Company, New York.
- Schlesinger, H. (1994) "On the Way to a New Monetary Union: The European Monetary Union," **Federal Reserve Bank of St. Louis**, May/June.
- Sermaye Piyasası Kurulu **Aylık Bülten**, Haziran 1997.
- Sherman, H.(ed) (1990) **Monetary Implications of the 1992 Process**, St. Martin's Press, Inc., New York.
- Steinherr, A. (1993) "From Here to EMU: The Role of the ECU after Maastricht," **Researches Economiques de Louvain**, No. 59 (1-2).
- T.C. Merkez Bankası **Aylık İstatistik Bülteni**, 1996 Mart, Ankara.
- T.C. Merkez Bankası, **Yıllık Raporlar** (1987, 1989, 1993, 1994, 1995), Ankara.
- Taylor, C. (1995) **EMU 2000? Prospects for European Monetary Union**, Chatham House Papers, Royal Institute of International Affairs, U.K.
- Thurston, T. B. (1994) "Financial Liberalization and Seigniorage," Basılmamış Makale.
- United Nations (1993) **Economic Commission for Europe Economic Survey of Europe in 1992-93**, UN, New York.
- Urgerer, H., J. J. Hauvonen, A. Lopez,Cloros ve T. Mayer (1990) "The European Monetary System: Developments and Perspectives," **Occasional Paper**, No. 73, IMF, Washington D.C.

Vaziri, M. T. ve A. J. Ruhle (1995) "Ramification of the Maastricht Treaty on European Monetary Union : An Overview," **International Finance in the New World Order**, ed. H. P. Gray ve S. C. Richard, Elsevier Science Inc., New York, Vol. 1: Credibility, MIT, ss.73-99.

Williams, F. "Unctad Criticizes Restrictive Economic Policies of West," **Financial Times**, September 15 1994.